ANUL I — No. 27

5 LEI

2 IULIE 1939

JURNALUL LITERAR

FOAIE SĂPTĂMÂNALĂ DE CRITICĂ ŞI INFORMAŢIE LITERARĂ

DIRECTOR / G. CĂLINESCU

Inreg. la No. 28 din 19 Dec. 1938 Reg. Publ. periodice la Trib. S. III C. Iaşi

Redacţia şi Administraţia / Librăria Ath. Gheorghiu
Iaşi — Strada Cuza-Vodă No. 54 — Telefon No. 1301

Abonamentul anual / Lei 120
Pentru instituţiuni / Lei 500

Apollinaire în războiu

Les Calligrammes, care trebuiau să încheie printr'o aureolă însângerată destinul tragic al poetului, nu înseamnă, decât aparent, o modificare a artei poetice din *Alcools*. Scrise la o vârstă, când de obiceiu, diversitatea aspectelor lirice tinde să se adune într'o singură şi orbitoare flacără, poemele din *Calligrammes* continuă, dimpotrivă, să lupte „aux frontières de l'illimité et de l'avenir".

Nostalgic, „mal-aimé", emigrant veşnic în căutare de alte orizonturi şi noi formule poetice, Apollinaire se vede marcat de semnul poetului blestemat

comme la tache grise ou le pressentiment.

El şi-a iubit suferinţa dezordinii, a căutat-o şi chiar provocat-o, atunci când îi simţea deficienţa. Să nu uităm în această aventură poetică, faptul că Apollinaire era de origine poloneză şi că firea sa, ca şi a mamei sale, era „indomptable, complètement indomptable comme le sont seulement les femmes slaves".*)

Poetul „*Caligramelor*" nu şi-a fixat o artă poetică, după cum nu s'a înrădăcinat sufleteşte într'o patrie; jocul liber deslănţuit al fanteziei e singura călăuză care-l îndreaptă pe poet spre „vastele şi straniile domenii" ale visului.

Deacea nu se poate vorbi serios despre „cubismul" literar al lui Apollinaire decât în măsura în care o nouă reconstruire a universului formează şi pentru Apollinaire, ca şi pentru poeţii din toate timpurile, o preocupare esenţialmente poetică. Dealtfel, simultaneitatea stărilor sufleteşti cele mai profunde cu cele ale eului cotidian dăduse naştere, dacă nu unei şcoli literare, cel puţin unui manifest, al „simultaneismului". Şi să nu mai amintim de Walt Withman cunoscut în Franţa din traducerile lui Jules Laforgue.

Arta lui Apollinaire rămâne deci liberă, neîngrădită de tipare literare, tulburătoare şi neliniştită, luminând când şi când colţuri de lumi fabuloase, inspirând variat, aşa cum o dovedesc nenumăraţii şi diferiţii săi moştenitori.

Brutalitatea războiului nu l-a răpit pe Apollinaire fanteziei sale; poetul a rămas acelaşi boem rafinat care ştie să-l refacă pe François Villon cu o savantă naivitate:

J'en ai pris mon parti Rouveyre
Et monté sur mon grand cheval
Je vais bientôt partir en guerre
Sans pitié chaste et l'oeil sévère
Comme ces guerriers qu'Epinal

Vendait Images populaires
Que Georgin gravait dans le bois
Où sont-ils ces beaux militaires
Soldats passés Où sont les guerres
Où sont les guerres d'autrefois

Scenele de războiu se transformă în decoruri fantastice, unde obuzele au culoarea lunei, mitralierele seamănă astre, iar adăpostul este un adevărat palat al tunetului:

Le parc aux fleurs de fulminate
jaillit des trous penchés
Tas de cloches aux doux sons des
douilles rutilantes
Sapins élégants et petits comme
en un paysage japonais
Le palais s'éclaire parfois d'une
bougie à la flamme aussi petite
qu'une souris
O palais minuscule comme si on
te regardait par le gros bout d'une
lunette
Petit palais, où tout s'assourdit
Petit palais où tout est neuf rien
rien d'ancien
Et où tout est précieux où tout
le monde est vêtu comme un roi

In mijlocul acestui peisaj familiar, poetul lustruieşte inele de aluminiu „pâle comme l'absence et tendre comme le souvenir" şi amestecă melancoliile sale de veşnic îndrăgostit cu muzica obuzelor:

Il retrouve dans sa mémoire
La boucle de cheveux châtains
T'en souvient-il à n'y point croire
De nos deux étranges destins

Il y tomba comme un automne
La boucle de mon souvenir
Et notre destin qui t'étonne
Se joint au jour qui va finir

*

S'a vorbit adesea de înclinarea spre mistificare a lui Apollinaire. In versuri de notaţii precise cu rezonanţe atât de fine ca:

Le printemps tout mouillé la veilleuse l'attaque
Il pleut mon âme il pleut mais il
pleut des yeux morts
Ulysse que de jours pour rentrer
dans Ithaque

Couche-toi sur la paille et songe
un beau remords
Qui pur effet de l'art soit aphrodisiaque

Ultimul vers are efectul unei supărătoare deşteptări.

In *Calligrammes* întâlnim des poeme în formă de mandolină, de oglindă sau de fântână arteziană. Apollinaire a plecat, evident, dela estetica mallarmeană din „Un coup de dé jamais n'abolira le Hasard" şi s'a amuzat să dea cuvintelor nu numai o semnificaţie tipografică, dar chiar posibilitatea de a determina contururi de obiecte.

Distractiv, desigur. Şi totuşi această savuroasă farsă la adresa publicului nu ascunde în ea însăşi şi persiflarea esteticei din „*Un coup de dé jamais*"?

S'au încercat explicaţii diferite asupra tendinţei de mistificare la Apollinaire. Unii au văzut în ea o veche manieră de protest contra conformismului şi prejudecăţilor burgheze; alţii (Marcel Raymond) i-au acordat valoarea unui excitant al fanteziei obosite.

Aş propune ca mistificarea apollinairiană să fie interpretată mai curând ca un protest desperat împotriva tiraniei imaginaţiei. Sunt, fără îndoială, momente de panică în faţa exceselor distrugătoare ale unei fantezii prea bogate şi atunci, fatal, spiritul caută o salvare în prozaicul farsei. Slavul din Apollinaire începea tot mai mult să se pătrundă de viaţa spirituală a patriei sale adoptive; şi poate că, odată cu nostalgiile boemului pentru o viaţă mai aşezată „ultimul dintre poeţi", cum l-a numit André Breton, suferea tot mai mult de imposibilitatea artei sale de a se aşeza în jurul unui crez de discreţie şi sobrietate:

...Et je porte en moi cette ardente
souffrance
Comme le ver luisant tient son
corps enflammé
Comme au coeur du soldat il palpite la France
Et comme au coeur du lys le pollen
parfumé

Nobilă suferinţă din mijlocul căreia se înalţă, ca un strigăt superb, splendida naivitate a orgoliului:

Je lègue à l'avenir l'histoire de
Guillaume Apollinaire
Qui fut à la guerre et sut être
partout
Dans les villes heureuses de l'arrière
Dans tout le reste de l'univers
Dans ceux qui meurent en piétinant dans le barbelé
Dans les femmes, dans les canons
dans les chevaux
Et dans l'unique ardeur de cette
veillée d'armes

Al. Dimitriu-Păuşeşti

*) Dintr'o scrisoare a lui Apollinaire către o prietenă. Reprodusă de André Rouveyre în „Nouvelle Revue Française", Decembrie 1938.

Şase luni

Jurnalul literar a împlinit şase luni de existenţă şi merge mai departe. Ţinând seamă de programul său strict literar, de vitregia vremurilor pentru cultură, această durată e un record. De obiceiu revistele nesprijinite pe o mare gazetă îşi suspendă apariţia peste vară. Regretăm un singur lucru. Când atâtea stupide reviste apăreau sub conduceri fără autoritate, scriitorii deplângeau situaţia şi visau o revistă pilotată de un confrate. Când apare însfârşit o astfel de revistă, de o obiectivitate şi o ţinută învederate, o *ură* furibundă cuprinde pe mulţi, iar unii măcar afectează indiferenţa. Dar însfârşit important este că publicul a întâmpinat *Jurnalul literar* cu mare simpatie. Deci sperăm că vom câştiga bătălia.

Punctul preliminar al programului nostru era să redeşteptăm spiritul critic printre tineri. Efectele sunt mereu mai îmbucurătoare. D-nii G. Ivaşcu, Al. Piru, Mihail Chirnoagă, G. D. Loghin, Viorel Alecu, dintre cei care se ocupă de cărţile româneşti, formează o frumoasă echipă. Un tânăr amic observă că sunt „necunoscuţi". Orice cunoscut a fost însă odată necunoscut. Noi nici nu-i recomandăm ca personalităţi critice formate şi nu putem prevesti cariera lor literară. Dar toţi au studii universitare, într'o publicistică prea plină de autodidacţi, o dispoziţie egală de a percepe adevărul, oroare de solidaritatea de „generaţie" şi o direcţie. Sunt cinci remarcabili recenzenţi. Poate ei din exces de zel să pună oarecare voluptate în negaţie, dar s'a sfârşit cu recenzia „serviciu de presă", domnilor editori.

In poezie aşteptăm, mulţumindu-ne deocamdată să respingem contorsiunile şi să cultivăm versul tradiţional. Apoi silim pe toţi să ia parte la munca de informaţie şi contactul permanent cu literatura universală şi română (fie şi prin articole mai modeste, dar după un program) ceeace este fără precedent la noi.

J. L.

Octavian Goga dramaturg

„Domnul Notar" a fost scrisă în 1913 în urma „experienţei" poetului „în materia de viaţă administrativă ungurească", pe timpul candidaturii sale ca deputat al judeţului Arad. Intre această piesă şi primul volum de versuri al lui Goga este un raport strâns de cauzalitate. Deci elementul social al piesei este cel ce ne va interesa, prin el explicându-ne acea colţuroasă luptă întreprinsă de conştiinţa mesianică şi apocaliptică a impetuosului profet ardelean, pornită dela dureroasa realitate politică. Faptul că în „Domnul Notar" nu există Maghiari, cu excepţia episodicului Gal Şandor, denotă că nu raporturile dintre Maghiari şi Români au preocupat pe poet, ci maghiarizarea Românilor în raport cu păstrarea naţionalităţii etnice.

Protagonistul piesei, notarul Traian Valeanu, este un Român renegat. Arivismul său l-a condus la o completă detaşare de masa românească, solidarizându-se cu asupritorii maghiari. Caracteristic acestui proces cazuistic este şi pierderea credinţei, odată cu atrofierea conştiinţei naţionale. Numai un om care nu mai crede în Dumnezeu—opinează Goga — putea să-şi uite neamul, să perimeze idealul colectiv într'un scop individual, pentru a cerşi dela stăpânirea maghiară stipendia. Un alt Român maghiarizat, Ieronim Blezu, reprezintă stadiul cel mai evoluat al desrădăcinatului, al individului care a renunţat la tradiţia sa etnică. Candidatura sa este impusă de centrul maghiar, iar alegerea sa ca deputat este pătată cu sângele Românilor. Trepăduşul, care caută să-şi deschidă un drum în viaţa publică, prin adularea clasei asupritoare şi reprimarea concetăţenilor—stadiu incipient al renegării — este simbolizat prin Stan Hopârtan.

Acestor arivişti li se opune masa compactă şi refractară a „clăcaşilor", a acelor „oşteni fără nume", a acelor „mucenici nerăsplătiţi ai pâlnii", „logodiţi de veacuri cu durerea". Acest „mut popor de umbre", condamnat „să plângă şi să tacă", izbucneşte în faţa mârşăviei ca un torent, pe care stavila nu-l mai poate ţine în matcă. Şi în această erupţiune vulcanică, în care frâna raţiunii dispare spre a face loc intemperanţei colective, a furiei instinctuale, se ucid oameni, se produc agitaţii tumultoase, ciclonice; iar după aceste ţâşniri violente, după ce stăvilarul era rupt şi apa se destinsese din compresiunea sa, atmosfera se înseninează, iertarea duşmanului flutură pe buzele tuturora ca un cântec angelic, ca un murmur celest: „Dumnezeu să-l ierte".

Nicolae Borza încearcă toate mijloacele să îndrepte sufletul satanic al ginerelui său Traian Văleanu. El are destul calm, destulă experienţă pentru a suferi resemnat toate loviturile notarului. Il vede prigonind pe Români, îl vede tăvălindu-se în plăcerile desfrâului, îl vede ignorând cinstea conjugală, batjocorindu-i fata şi chiar pe el însuşi. Nu trece însă la actul disperat al uciderii, decât când acesta îşi arată dispreţul său pentru divinitate printr'o serie de invective, culminând în gestul suprem de sfidare: lovirea cu cravaşa a candelei şi a icoanei.

Uciderea notarului în atare condiţii nu are o semnificaţie individuală; ea poartă pecetea colectivităţii, care e gata să răspundă cu brutalitatea fanatismului irident, când i se opune vreun renegat religios. In acest bigotism trebue văzută forţa ancestrală a masei, care se mişcă într'un singur ritm, cadenţată sincronic, orientată omogen spre un singur scop: *realizarea idealului naţional, prin păstrarea credinţei.*

„Meşterul Manole" are valoarea unei profesii de credinţă, a unei confesiuni asupra plăsmuirii artistice a poetului. A-i judeca valoarea dramatică înseamnă a greşi, demonstrând caducitatea ei dăm dovadă de lipsă de perspicacitate, condamnând-o ca pe o dramă lipsită de lipsuri şi conflicte eronăm subtilitatea ce ne-o oferă Goga în această piesă. Arta nu poate fi hazardată, creatorul ei trebue să se desprindă de orice contingenţe telurice, el trebue să se refugieze în spiritualitatea pură, sacrificându-i totul, întrucât în proporţie cu „jertfa" creşte şi valoarea operei. Din legenda Meşterului Manole Goga a reţinut numai „problema procesului de creaţiune artistică" spre a cărei ilustrare spune el: „nu m'am dus la Neagoe Basarab, ci mai mult ca Ibsen în Constructorul Solness, m'am trudit să proectez o lumină într'un colţ de *artist*".

Andrei Galea iubeşte cu o pasiune sălbatecă pe Ana. Infruntă toate primejdiile, se expune unui duel cu soţul ei, dar când se întoarce în sanctuarul artei, pe care o părăsise din cauza preocupărilor erotice, îşi zideşte întocmai ca şi Meşterul Manole idolul idilic între pereţii de ghips ai idolului artei.

Prezentându-ne artişti, înfăţişându-ne probleme de estetică, Goga a întrebuinţat un stil perifrastic, prea ornamentat pentru un limbaj teatral, ceeace îngreue reprezentaţia piesei.

Ca tehnician dramatic dacă Goga realizează acel puternic conflict, se desfăşoară atât de impresionant în „Domnul Notar", în „Meşterul Manole" lupta e anemică, faptele ne sunt reportate de câţiva colportori, toată acţiunea piesei rezumându-se la două-trei scene explicative între Ana şi Andrei, şi acelea lipsite de dinamism.

Teatrul lui Octavian Goga — ca aproape toată activitatea sa literară de după 1906 — este prisma prin care monograful bardului ardelean poate distinge toate jocurile de lumină, toate nuanţele unei game sufleteşti policrome, ce se desfăşoară în titanica sa operă: *Poezii.*

G. D. Loghin

Iazul Unteni

Iazul uitat de vremi sub nişte dealuri
Păzit de păpurişul firav de pe maluri
Şi-a 'ncremenit pe luciul lui tot plumbul
In care lanurile-şi oglindesc porumbul.

Când arde sus a soarelui dogoare,
Incep la apă vitele să se coboare,
Rămâne ros şi 'n nor de praf izlazu 'n urmă
Iar seceta rânjeşte 'n râpi după păstor şi turmă.

Ştergându-se cu mâneca peste obraz
Păstorul cată casa lui de peste iaz
La care vede 'n mijlocul ogrăzii goale
Doar prepeleagul numai plin de vale.

Sub salcia din malul spre ponoare
Făcut-au două fete scăldătoare
Şi chipurile gingaşe învie
Tot farmecul în liniştea pustie.

Dumitru Baciu

Din opera lui:

Laurence Sterne*)

Aş fi voit ca tata şi chiar mama sau propriu zis amândoi — căci într'adevăr era de datoria amândurora — să se pătrundă de ceeace aveau să facă, atunci când m'am zămislit. Dacă şi-ar fi dat seamă cum se cuvine că de ceeace făceau depindea nu numai producerea unei fiinţe raţionabile, ci poate fericita conformaţie şi constituţie a trupului, că spiritul său, pecetea proprie a sufletului şi chiar (dar cel puţin nu şi-au închipuit contrariul) fericirea întregii sale familii puteau fi întărite de dispoziţia şi impresiile din acel moment hotărîtor, dacă ar fi cântărit bine lucrurile astea şi după mai bună chibzuinţă ar fi procedat în consecinţă, eu sunt adânc convins că aş fi făcut pe lume cu totul altă figură decât aceea sub care mă va vedea probabil cititorul binevoitor. Vă rog să mă credeţi, oameni buni, acest lucru nu e aşa de neînsemnat cum socotesc unii dintre d-voastră. Voţi veţi fi auzit că spiritele animale ale tatălui trec la fiu ş. c. şi încă multe alte în direcţia asta. Ei bine, vă dau cuvântul meu că nouă zecimi din mintea ori prostia unui om, din izbânzile şi înfrângerile lui în această viaţă atârnă de mişcarea şi acţiunea spiritelor, de îndrumarea ce li se dă, aşa încât, odată ce-au pornit— pe drum bun sau rău, n'are de-aface — fac o gălăgie de nebuni. Insă dacă păşesc mereu pe aceeaşi cale, îşi fac un drum neted şi lunecos ca o potecă de grădină şi odată obişnuite nici dracul nu le mai abate.

— Ascultă, dragă, a întrebat mama, oare, n'ai uitat să întorci ceasul? — Doamne!, strigă tata supărat, totuşi dându-şi să-şi modereze glasul — eu nu cred că de când e lumea o femeie a mai întrerupt din treabă un bărbat cu o întrebare aşa de prostească. — Şi ce-a mai zis tatăl dumitale după asta? — O, nimic.

— Dar eu, să spun drept, nu pot să găsesc întrebarea nici rea, nici bună. — Dă-mi voie, Domnul meu, în orice caz era o întrebare foarte inoportună — căci speria şi împrăştia spiritele animale care ar fi trebuit să însoţească pe Homunculus, să meargă mână în mână cu el, şi să-l conducă la locul hotărît pentru primirea lui.

Oricât de meschină şi de ridiculă este lumina în care apare, în aceste vremuri superficiale, Homunculus în ochii prostiei şi ai prejudecăţii, pentru învăţaţii cu raţiune şi cu ştiinţă el este în chip neîndoelnic înzestrat şi înscris cu drepturi pozitive.

Filozofii cei mai abstruşi care, în treacăt fie zis, au intuiţia pătrunzătoare, fiindcă spiritul lor este în raport invers cu ştiinţa, ne-au demonstrat în chip irefutabil că Homunculus este conceput în acelaşi fel, procreat pe aceleaşi căi ale naturii, înzestrat cu aceleaşi impulsiuni şi aptitudini ca şi noi; că el e alcătuit ca şi noi din piele, păr, grăsime, carne, vine, tendoane, nervi, sgârciuri, oase, măduvă, creer, glande, organe genitale, secreţiuni şi încheieturi; că este o fiinţă de egală activitate şi semenul nostru în toată puterea cuvântului ca şi Lordul Cancelar al Marii Britanii. Poţi să-i faci bine, să-l jigneşti, apoi să-i dai iar satisfacţie; într'un cuvânt posedă toate pretenţiile şi drepturile pe care Tullius, Puffendorf sau cei mai buni autori morali le deduc din această împrejurare şi înrudire.

Inchipue-ţi acum, iubitul meu domn! Dacă i s'ar întâmpla vreun accident în drumul lui singuratec, sau dacă omuleţul, printr'o spaimă firească la un călător atât de tânăr, ar sosi la capătul rătăcirii sale cu totul istovit şi ruinat, dacă cu tăria lui muşchiulară, cu puterea bărbătească împuţinată din pricina asta cu spiritele animale sguduite, afară din cale, el ar zace nouă luni în această jalnică, dezastruoasă stare de nervi, pradă convulsiunilor,

Urmare în pag. 4

* Din *Life and Opinions of Tristram Shandy, 1760.*

C. Dobrogeanu-Gherea

Evreu rus, născut la Ecaterinoslov (în Mai 1855), C. Dobrogeanu-Gherea ar fi fost student la Harkow (deşi structura lui intelectuală nu este a unui om cu învăţătură sistematică). Sigur este că se afiliase „la organizaţiile socialiste propagandiste din Rusia“, că fusese ceeace opinia burgheză fără multă distincţie numeşte un nihilist. Autorităţile îl puseră sub urmărire şi conspiratorul se refugie împreună cu un tovarăş în România, trecând Prutul. Picat fără mijloace de traiu la Iaşi, se tocmi ca lucrător la pavarea străzilor, dormind noaptea pe grămezile de nisip, în piaţa Unirii. După ce fu oaspetele unui soiu de azil de noapte intră calfă la un potcovar. De aci încolo existenţa lui pare asigurată. In vremea războiului rusoturc se afla la Brăila căsătorit şi cu un copil. Sub numele de Robert Jinks, supus american, avea de face cu Crucea-roşie rusească, intrând chiar pe vapoarele sanitare. Nu este exclus să fi fost în contact cu vechii săi tovarăşi fiindcă se va afla mereu în legătură cu refugiaţii ruşi şi cu centrele internaţionale socialiste. Poliţia rusă îl dibui într'un chip senzaţional. Il chemă printr'o telegramă ca din partea unei cunoscute surori de caritate la gara rusească din Galaţi. Aci îl luară pe sus pe teritoriul român şi-l porniră spre Rusia, plimbându-l prin Odessa, Kursk, Orel, Tula, Moscova, până la Petersburg, ospitalizându-l bine înţeles prin închisori. La Petersburg îi jucară şi o farsă. Ii declarară că e liber să plece cu trenul la cutare oră, îl suiră în trăsură şi-l duseră la fortăreaţa Petropavlosk. Totuşi peste vreun an scăpă şi se întoarse în ţară via Arhangelsk, Norvegia, Londra, Paris, Viena, Bucureşti şi de aci la Ploeşti unde ar reieşi că-şi avea domiciliul propriu zis şi unde căpătă, în 1882, concesiunea exploatării restaurantului gării. Până la moarte lumea îl va cunoaşte sub acest aspect de birtaş intelectual, gara Ploieşti devenind un fel de loc de întâlnire pentru unii, socialişti ori simpli scriitori, şi prilej de ironie pentru alţii, care afectau a preţui în mod deosebit numai bucătăria gării. „ E mai presus de orice *critică*“ zicea Hasdeu despre mâncare iar Titu Maiorescu scria d-lui Brătescu-Voineşti: „La Ploieşti n'ai trebuinţă să te cobori din wagon... : a introdus Gherea inovaţia, că vine un băeţel (pe şapcă stă scris cu litere roşii „restaurant“) pe dinaintea vagoanelor cu un coş curat plin cu excelente sandwichuri cu şuncă şi „petits pâtés“, îţi aduce la comandă şi un pahar cu bere. Pentru asta e mai bun Gherea decât pentru literatură“. Meseria de restaurator a dat bună-starea lui Gherea căci el a sprijinit cu bani mişcarea socialistă şi întreţinea odată o cameră cu vreo 8—10 paturi în piaţa Amzei din Bucureşti unde găzduia pe refugiaţii ruşi până ce-i putea petrece peste graniţă.

In activitatea lui intelectuală, Dobrogeanu-Gherea aduce însuşirile şi cusururile Evreului. Este mai informat decât contimporanii săi, ştiind multe şi de toate în felurite limbi, dar se aşează ori unde se duce, fie şi cu blândeţe, împotriva ordinei stabilite. Se adaptează cu o uşurinţă uimitoare mediului cu care însă nu voieşte să se confunde rămânând mereu un spirit instigator, subversiv, pe deasupra idealurilor restrânse ale unei naţiuni. Insufleţit de idei umanitare el propagă colectivizarea proprietăţii, el însuşi dovedindu-se însă un foarte bun agonisitor de bunuri. Spiritul său e utopic, absolutist şi totuşi cu oroarea ideilor generale, a „metafizicei“. Speculaţia lui e practică, din ordinea sentimentului şi a politicei, pe când ideile generale sunt din câmpul cunoaşterii şi caracterizează civilizaţiile îndrăgostite de valorile statornice. Gherea este incapabil, ca mulţi Evrei, să contemple idei. Singura lui preocupare este schimbarea ordinei sociale. Cu această mentalitate violent practică, el nu vede în artă decât un mijloc de propagandă politică şi, cu toate că nu i s'ar putea tăgădui capacitatea emoţiei, este izbitoare la el imposibilitatea de a concepe gratuitatea artei. Priceperea literară a lui Gherea este nulă şi importanţa lui câtă e trebue căutată în vivacitatea dialectică. Dobrogeanu-Gherea a avut o înrâurire considerabilă în vremea lui, fapt ce a iritat puţin pe Maiorescu, care i-a şi răspuns direct şi indirect. Criticul socialist combătea „Junimea“ şi vorbea unei anume lumi un limbaj plăcut. In cutare cercuri, mai ales evree, Gherea trecea şi mai trece încă drept cel mai mare critic român. Adevărul, pentru cine judecă fără sentimentalisme, este că Gherea nu constitue decât o figură minoră pentru care compararea cu şeful „Junimei“ rămâne sdrobitoare.

Criticei „metafizice“ a lui Maiorescu, Gherea încearcă a-i opune o critică naturalistă, ştiinţifică, „arătând pricina... cea mai apropiată“ a operei literare. Noţiunile de rasă, mediu şi moment sunt înlocuite cu alte patru etape metodologice: 1) de unde vine creaţiunea artistică, 2) ce influenţă va avea ea, 3) cât de sigură şi vastă va fi acea influenţă şi 4) prin ce mijloace această creaţiune artistică lucrează asupra noastră. Prin cauzele operei, înţelege structura fiziologică a scriitorului şi condiţiile economico-sociale ale vremii. Gherea însă are o expoziţiune confuză a ideilor lui, încât se cade să i le descurcăm noi. Vom vedea cât de departe este el şi de Taine şi de orice critică adevărată, fie şi ştiinţifică. Ideile lui Gherea sunt ale unui fanatic partizan socialist şi se pot formula astfel:

Orice artist e cauzat în opera lui de propria lui existenţă fiziologică, socială, arta nefiind decât o formă mai intensă de viaţă. Concluzia? Artistul *trebue* să fie înrâurit numai de problemele momentului său istoric. A te izola de prezent înseamnă a absenta dela orice interes artistic.

O operă artistică e valabilă prin idealul de viaţă pe care-l exprimă, admiţându-se că acest ideal urmează a fi exprimat frumos. Punctul ar corespunde „gradului de binefacere“ din estetica lui Taine. Acest ideal însă e unul şi perfect determinabil. In evul mediu stăpânea feudalul, în epoca modernă domină burghezul. A fi fost burghez în epoca feudalităţii însemna a fi în poziţia idealului. Azi însă idealul este înlăturarea ordinei burgheze şi înlocuirea ei prin societatea de tip marxist, întemeiată pe comunitatea proprietăţii, abolirea inegalităţilor de rasă şi de sex, etc. Un artist *trebue* să îmbrăţişeze azi acest ideal, altfel e contra ştiinţei care cere ca arta să fie determinată de mentalitatea vremii. O operă în contrazicere cu aceste idealuri nu e bună şi criticul se cuvine s'o respingă. O poezie ce glorifică societatea feudală ori burgheză e condamnabilă. „...o revistă redactată de un om religios nu va tipări, şi nu trebue să tipărească vreo poezie, în care se înjură religia, deci îndreptată împotriva ideilor, şi idealului, cari sunt scumpe redacţiei... Astfel eu n'aş putea publica niciodată partea, în care unul din cei mai însemnaţi fii ce-a avut vreodată România, e numit broască veninoasă, pocitură, şi alte epitete de acest soiu. De asemenea în alt gen, n'aş tipări „Baia“ şi alte poezii ale lui Rollinat, pentru că sunt, în mare parte, produse de nevroză sexuală, şi o asemenea nevroză tinde să sugereze în cititori“. „Arta e un *product*, e o manifestare, ca oricare alta, a spiritului omenesc, şi ca atare, poate să fie ori folositoare, ori vătămătoare. Odată ce este exprimătoarea ideilor şi sentimentelor omeneşti, însuşirea ei atârnă de ideile şi sentimentele ce va exprima. Ea poate să exprime idei şi sentimente sănătoase, şi în acest caz e folositoare; poate să fie exprimătoare de idei şi sentimente rele, şi în acest caz e vătămătoare“. „...odată creată o operă artistică e supusă criticei, şi critica va constata tendinţele pe care ea le conţine. Dacă criticul e contra acestor tendinţe, natural că se va spune că e contra. Asemenea e foarte natural ca un critic, având anumite convingeri, să aibă dorinţa, ca aceleaşi convingeri şi simţiminte să le aibă şi poeţii, cu atât mai mult, cu cât poeţii sugerează simţimintele, pe cari le au, cititorilor lor“. Acesta e aşa zisul tendenţionism gherist. A afirma că „o creaţiune artistică e rezultanta înrâuririi mijlocului natural şi social“, că artistul „va exprima, într'un fel ori altul, tendinţele epocii în care trăeşte, ale societăţii în care trăeşte“, asta poate fi adevărat într'un număr de cazuri, admiţând că poetul e întâiu de toate om, şi abstrăgându-se, fireşte, dela aspectul artistic al operei. Dar a impune noi poetului idealul nostru, e o enormitate şi o dovadă de teribil sectarism. Teoria este şi naivă, în afara priceperii mai subtile a problemelor artei, dovedind, în ciuda aparentei vioiciuni, un nivel intelectual redus.

Porniţi pe acest drum, unde orice interes speculativ dispare, este pentru noi o distracţiune de a vedea pe „critic“ aplicându-se la obiect. Se va observa acest lucru ciudat că Dobrogeanu-Gherea nu face nici o deosebire între genuri şi că le judecă pe toate din două puncte de vedere materiale: o poezie trebue să exprime adevărul (chiar adevărul istoric) şi să aibă un ideal moral, social şi politic. Prin urmare Gherea supune poezia fie unei critici psihologice (criticul după el trebue să ştie psihologia) ca şi când am avea de a face cu un roman, fie unei critici de document. Ideea că poezia (şi în definitiv orice operă artistică) e o curată ficţiune semnificativă îi e cu totul străină. Analizând, fără distincţie, poezii slabe de tinereţe şi altele de maturitate, numai după conţinut, Gherea osândeşte la Eminescu exaltarea evului-mediu. Intâiu nu e adevărat, după istoricii marxişti, că acel ev a fost idilic, apoi un modern se cade să nu idealizeze o stare sociabilă detestabilă: „Feudali, beţivi, mojici, dobitociţi, stricaţi şi cruzi, oameni cari au umplut toată epoca aceea de sângele şi de lacrimile celor apăsaţi, se arată ca nişte curagioşi şi blânzi, cari nu fac decât să ofteze la ferestrele iubitelor, se plimbă cu dânsele pe lac, la lumina lunii!“ Este iar o scădere că Eminescu atacă pe liberali. Conservatorii sunt feudali, liberalii, deşi burghezi, reprezintă un pas înainte, iar prin C. A. Rosetti, chiar o apropiere mai mare de idealul socialist: „...de ce atâta dispreţ şi ură către liberalii noştri, pe cari poetul îi numeşte „răi şi fameni“, ba chiar cere lui Ţepeş-Vodă să-i ardă de vii?“ Războiul este o calamitate, respinsă în societatea comunistă, prin urmare glorificarea lui nu convine poeziei. Eminescu, ca şi Alecsandri, face greşala de a ne înfăţişa un trecut războinic, faţă de un prezent laş. Războiul este totdeauna grozav şi reprobabil şi e mai bine să fie descris în formele teribile de azi spre a se stârni reacţiunea împotriva lui:

„Păcat numai că spintecarea cu cuţitul ori cu poeticele lănci, săgeţi... nu se mai obişnueşte, şi acum avem chossepot, mitrailleuses, tunuri Krup, puşti cu repetiţie şi altele, cari, spre a ajunge poetice cu totul, trebue să aibă o vechime de vre-o patru cinci sute de ani, şi să nu mai fie întrebuinţate?“

Când poetul vorbind despre tineri, declară că „numai banul îi vânează şi câştigul fără muncă“, Gherea găseşte ironia „tare ca oţelul“, „nimicitoare“, fiindcă, desigur, în societatea socialistă toţi muncesc şi avutul personal e abolit. Când e vorba de *Doină*, Gherea neputând să se smulgă din condiţia lui de străin şi să înţeleagă valoarea strict fictivă pe care noi o atribuim poeziei, găseşte că „Eminescu a dat doinei un conţinut absolut falş“ şi exaltă o „generoasă“ dar uitată *Doină* de O. Carp:

„Eminescu a voit să precizeze mai mult sensul dureros din „Doina“, pricinile ei, şi le-a găsit în *neagra străinătate*:

De la Nistru pân' la Tisa
Tot Românul plânsu-mi-s'a
Că nu mai poate străbate
De-atâta străinătate.

„Plânsul împotriva străinului şi a naţiilor, iată ce exprimă doina lui. Mi se pare că nu e nevoie să insistăm asupra falsităţii acestei concepţii, absurditatea ei e prea vădită“.

Insă dacă *Doina* este conţinutistic xenofobă, ca poezie ea depăşeşte ori ce tendenţă şi exprimă numai aspiraţia către o formă de stat fabuloasă. Nu mai vorbim, de altfel, de lipsa de tact a tendenţionismului. Căci dacă se încuviinţează ca criticul să impună idealul său poetului, atunci nu mai este îndoială că aproape unanimitatea poporului român este, practic, alături de Eminescu şi că *Doina* simbolizează tocmai idealul naţiunii. Criticul serios se fereşte să introducă în judecăţi criteriul idealului politic fiindcă poate să ajungă în faţa unor producţii a căror tendenţă naţională îi e proprie, dar care n'au existenţă artistică.

Fiind vorba de erotica lui Eminescu, Gherea interpretând ca sensualitate plată dragostea de tip edenic şi cerând un ideal, osândeşte această latură: „Cari sunt dar acele sentimente ideale, înalte, sentimente morale omeneşti, ce introduce poetul în iubire? Sărutări, îmbrăţişări, împrejurările cele mai poetice şi artistice, iată tot idealul lui Eminescu!... Dacă voim însă să căutăm în această pagină idealul poetului despre femee şi iubire, vom mărturisi, că idealul e departe de a fi la înălţimea artistică a poetului“.

Neînţelegând că poetul cântă mâhnirea erotică, Gherea ar dori ca poezia lui să se facă zugrăvitoarea femeii socialiste: „O femeie, ai cărei creeri sunt munciţi de gânduri multe şi vii, al cărei cap e frământat de problemele întinse şi grele ale vieţii omeneşti, a cărei inimă bate cu durere pentru durerile lumii, care ştie să se aprindă pentru idealurile înalte ale vieţii omeneşti... o femeie tovarăşă, pe viaţă şi pe moarte, a bărbatului etc.“ Insă deşi poezia e în afara oricăror preocupări etice, cititorul practic ar putea mai nimerit să-şi formuleze idealul femeii credincioase, prin contrast, din poezia lui Eminescu, decât dintr'o alta plină de dulcegăria predicilor.

Când e vorba de analize, făcând psihologie şi considerând fantasmele ca personagii cu suflet întreg (idei, simţiri, hotărîri), Gherea intră în nişte argumentaţii de un mare comic. Iată o pagină care e un monument de trivialitate:

„Zice poetul şi stărue să o convingă, ori mai bine să se convingă, pe sine-şi, spre a-şi alina durerea, că orice altă hotărîre ar fi absurdă. In adevăr „la ce simţirea crudă a stinsului noroc?“ „La ce statornicia părerilor de rău?“ şi mai ales poetul are un argument din filosofia pesimistă:

La ce statornicia părerilor
de rău,
Când prin această lume să
trecem ne e scris
Ca visul unei umbre şi
umbra unui vis?

„Argumentele sunt logice, de neînvins. Dar una zice logica, mintea rece, şi alta strigă pasiunea, patima nebună. Raţiunea zice: „Du-te“ şi patima strigă: „Oh, rămâi“. Raţiunea omenească zice: „la ce statornicia părerilor de rău?“ patima rupe inima, prin durere şi părere de rău. Raţiunea zice: „la ce aducerea aminte de iubirea trecută, de *stinsul noroc*“; iar patima aminteşte iubirea trecută, parcă îi place a deschide o rană neînchisă bine; raţiunea şi simţirea omenească zic: „Dacă suferi tu, lasă cel puţin să nu sufere ea“: iar patima, blestemata patimă, strigă: „Nu, dacă sufăr eu, să sufere ea, să se muncească, să plângă cu hohot, să strige de durere, astfel îmi va fi mai uşor mie“. Şi această luptă lăuntrică, şi această ciocnire tragică a feluritelor sentimente, patimi, raţionamente, se oglindeşte minunat în poezia citată. Poetul începe prin argumentare logică raţională: că iubita trebue să-l uite, că e de prisos vre-o părere de rău. Pe nesimţite însă începe să vorbească de „stinsul noroc“, de anii trecuţi, amintire, care trebue să le rupă inima la amândoi şi care se potriveşte atât de puţin cu versurile dela început. Mai departe începe a descrie un tablou groaznic, singurătatea şi moartea lui, un tablou menit a sfâşia inima iubitei, şi, ca o culme a cruzimii, poetul, după ce face tabloul nefericirii lui, un tablou care ar putea să îngheţe sângele în vinele femeii, parcă pentru a mări contrastul zice:

Ci tu rămâi în floare ca luna
lui April,
Cu ochii mari şi umezi, cu
zâmbet de copil.

„Punând aceste două imagini alături, poetul, fără poate a pricepe, zice: „Vezi, eu voiu fi singur nefericit, singur voiu muri, nu va fi cine să-mi închidă ploapele, ca pe un mort mă vor arunca la marginea drumului, şi tu vei fi în floare ca luna lui April, vei zâmbi ca un copil“. Ce amărăciune, ce grozavă imputare şi care se potriveşte, de bună samă, foarte puţin cu filosofia din versurile dinainte. Sunt toate acestea patimi bune? Sunt rele? Firesce că ideale nu-s, dar sunt omeneşti, reale ca însăşi viaţa şi admirabil exprimate, desăvârşit exprimate...“

Gherea este acela care a dat importanţă excesivă lui A. Vlăhuţă. Acesta are „idei înalte, de interes general şi de interes filosofic“, cutare versuri cursive sunt „magnifice versuri“, una din poezii e o capodoperă, în simţire îl întrece pe Eminescu, e bun „observator psiholog“ (în poezie!), nişte imitaţii învederate, numai fiindcă înfierează pe bogaţi (pe capitalişti) sunt „aproape geniale“:

A, nu-ţi tăvăli talentul prin
saloanele bogate
Unde capul nu gândeşte, unde
inima nu bate.

Şi asupra unei insipide compuneri ce se termină aşa:

A nefiinţei eternă mare
Valu-şi desface ca să-l
îngroape

produce astfel de „analize“:

„Poate cam prea lung (noi am citat o parte), dar admirabilă poezie. Cât de măreaţă, de înfiorătoare e moartea din strofa din urmă! Cât de jalnic de adevărată e această imagină plastică a clipei din urmă, a morţii, care se apropie! Vâslaşul în mijlocul mării nemărginite, mare fără de început şi fără de sfârşit, simte că a venit vremea, când va fi îngropat în marea nefiinţei eterne şi atuncea, se întoarce şi priveşte înapoi...“ şi aşa mai departe cu poliloghia.

Teatrul lui Caragiale e privit numai sub aspectul socialist. Dramaturgul e lăudat că în loc să zugrăvească societatea feudală, a descris burghezia capitalistă, dela 1848 aşa cum este. Caragiale biciuind acea societate „şi-a făcut datoria“, a câştigat „un „merit cetăţenesc“. E numai reprobabil că ironizează „statuia libertăţii din Ploeşti“ şi face pe Mita „republicană“ iar pe Didina „nifilistă“, ele fiind nişte femei uşoare. Dar este ştiut că revoluţionarele sunt întruparea idealului feminin.

Mai interesant este articolul despre G. Coşbuc, în care observările asupra eroticei poetului, deşi în acelaşi limbaj baroc, sunt de oarecare pătrundere. Se înţelege însă că G. Coşbuc este lăudat pentru că el a arătat pricinile durerii ţărăneşti (atunci propaganda socialistă se coborîse la sate): „ele sunt sărăcia, lipsa de pământ, birul, claca, miliţia şi apăsarea de veacuri, apăsarea nu numai de străini, dar şi mai ales de clasele dominante de acelaşi neam“. In tot ce e mai plin de imprecaţii şi mai interpretabil tendenţionist, Coşbuc e genial, alături de altfel de... Hasdeu poetul care şi el atinge „culmi ameţitoare“, în versuri de ecou eminescian:

Desmoştenit de viaţa vieţii
De vrei un pic să mai învii
Pe negrul, jalnicul tău tată,
De ce nu vii? de ce nu vii?

Dobrogeanu-Gherea s'a exercitat mai cu seamă în polemică, în care imită tonul maiorescian, căutând să creeze formule, să strângă pe adversar în logică şi să utilizeze ironia subţire. Insă Gherea e prolix, abundent, fără spirit speculativ profund şi fără spirit. Observaţiile sunt puerile, doveditoare de lipsă de reală cultură, ca aceea cu privire la pretinsa contrazicere din expresia „emoţie impersonală“. I-a fost uşor lui Maiorescu s'o respingă în câteva rânduri ironice. Iată un specimen de ironie gheristă:

„In ţara noastră sunt unul din cei dintâi cari au sdruncinat toate teoriile metafizicei estetice şi aplicarea lor la critica literară. E o întâmplare! S'a făcut în lipsa unuia mai destoinic! Fie. Dar aşa este. Un om inteligent, citind articolul d-lui Maiorescu, va trebui de sigur să-şi facă următoarea reflecţie: dacă Gherea e un om atât de ignorant şi nepriceput, cât de şubrede trebue să fie teoriile estetice ale d-lui Maiorescu, de vreme ce chiar Gherea a putut să le zdruncine“. Naiv sofism! Căci nu era deloc dovedit că Gherea sdruncinase estetica lui Maiorescu şi apoi în minţile obscure adevărul însuşi poate fi combătut cu uşurinţă.

Prin ingenuitatea şi sectarismul teoriei, prin lipsa bogăţiei intelectuale şi a fineţei critice care să dea pigment poziţiei singulare şi s'o ridice la valoarea expresiei polemice, opera lui Gherea ar fi fără însemnătate. Totuşi, mai ales în discuţiile de idei, este la acest om de treabă, autodidact, care va lua la bătrâneţe aspectul simpatic al unui rabin luminat, o asemenea înfierbântare discursivă, atâta plăcere de a discuta, încât, zâmbind cititorul se lasă cucerit. Există în opera lui Gherea un umor al volubilităţiii, înrudit puţin cu cel al lui Hasdeu. Intelectualul oboseşte însă curând de falsitatea ideilor şi de platitudinea aplicărilor, omului de rând însă paginile acestea trebue să-i producă o mare satisfacţie. Şi de altfel dacă foarte puţin se mai poate reţine din opera lui Gherea (sunt remarcabile însă însemnările autobiografice *Din trecutul depărtat* şi anume linii de umor ca acelea din *Scrisoarea către D. Anghel*) importanţa istorică a criticului nu trebue neglijată. Maiorescu se mulţumise să formuleze câteva propoziţii estetice, să respingă scurt pe unii şi să atragă atenţia asupra altora. Critică propriu zisă n'a făcut. Articolele lui Gherea sunt bombastice din toate punctele de vedere, dar sunt lungi analize de opere. Ecoul lor a fost mare, unii au aprobat, alţii au dezaprobat, dar s'a discutat despre structura operelor. Apoi Gherea vorbea unui imens număr de proletari, membri ai partidului. Ceeace repugnă intelectualului, place însă omului de rând care gândeşte practic. A privi arta ca o expresie mai acută a problemelor vieţii este o metodă alinătoare pentru vulg care nu se poate ridica la noţiunea indiferenţei artei. Numărul de cititori proletari a crescut în acea epocă în chip extraordinar şi încă şi azi printr'o tradiţie socialistă lucrătorii sunt aceia care caută revistele şi cărţile mai mult decât pătură burgheză, bine înţeles dacă scrierile răspund aspiraţiunilor lor. Când răsfoim obscura publicistică a vremii şi constatăm ce fade sunt criticele literare, înţelegem că Gherea, fără nicio comparare desigur cu Maiorescu, are o certă coloare a limbaţiei. La aceasta se adaogă pasiunea lui de cititor contagioasă. El amintea de Baudelaire, de Strindberg, de Verlaine, de Rollinat, de fraţii de Goncourt într'un timp în care „Junimea“ părea a trăi, prin Maiorescu, cu cincizeci de ani în urmă.

G. Călinescu

Lespezi

In pădurea nopţii dorm stihii
cetăţi.
Doar săgeata basmului mai
trece prin somn.
Cu legenda prinsă pe umeri
mă 'ntomn,
In frunzare-adânci de singu-
rătăţi.

Din amurguri blonde, ca din
albe vise
Mai străbat încoace stinse
chiote,
Cum în hăuri cad stele liote—
Seceriş de ore slobode
şi 'nchise.

Nici un răsărit nu mai este
aproape.
Sângele din zori zace închegat,
Trec luceferi grei prin cer de
sub pleoape.

Cu poveri de visuri grele de
păcat,
Când mângâe 'n fluer palme
de argat
Cântecul ce-şi caută ruga să-l
îngroape.

F. Creţeanu

M. Rollinat și G. Bacovia

Un motiv pentru care poezia lui Bacovia a fost primită dintr'odată de o parte a criticei noastre, în frunte cu Lovinescu, era și „prestigiul originalității". Poezia aducea fără îndoială o atmosferă nouă, particulară, ce justifica locul poetului printre simboliști. Că personalitatea lui Bacovia ar fi fost la adăpost de orice înrâuriri, nu se mai poate însă susține.

E meritul lui Al. Ciorănescu de a fi semnalat în treacăt urmele satanismului lui Maurice Rollinat în această poezie (*Viața Rom.* Nr. 17-18, Sept., 1934.) O cercetare mai amănunțită a influenței poetului *Nevrozelor*, reamintit de curând și actualității franceze, duce la concluzii demne de luat în seamă.

Din bazarul decadentismului stăruitor în cercul „Literatorului" la poeți ca Alexandru Obedenaru și Iuliu Cezar Săvescu, Bacovia a împrumutat datorită și temperamentului său schizotimic o pronunțată notă macabră, preocuparea de a reprezenta moartea ca motiv principal de lirism, fără a lua o atitudine cinică în felul lui Rollinat, dar cu un gust necrofil pentru relicve, stârvuri și oseminte ca în „Sepulcre violate".

Sensibilitatea lui Bacovia e halucinatorie, neafectată, crescută prin familiaritatea cu apariții bizare de spirite și strigoi, sicrie și palide lumini de făclii, cavouri și cimitire, clopote și requiem-uri, convoiuri funerare, spectre și cadavre delicvescente.

Peste tot stăpânește ispita de a ceda unui demon interior, acelui Satan care-l face să simtă amare pasiuni pentru o tânără ftizică și care-i trimite porunci nemiloase din inimă.

Afară de câteva titluri: „Les frissons", „Nocturne", „Violette", „Marches funèbres", Dies irae", împrumutate din „Les Névroses" (1885) ale lui Rollinat întâlnim și o sumă de ecouri mai evidente din autorul faimosului, altădată, volum ce avea ca epigraf:

Putredini dixi: Pater meus es; Mater mea et soror mea, vermibus.

Cași la Bacovia, există în Rollinat obsesia lui Chopin (l'Ange de la musique), acordurile clavirului (le son de musiques étranges de harpes et de clavecins), dorința sinuciderii (L'étoile du fou), tusea (Les deux poitrinaires), spaima (le frisson noir de la pensée), parfumurile (toujours des illusions neuves), târgul (ce bourg banal), ploaia, les ponts de fer, les pavés, l'asphalt, moina (ce brouillard liquide), noroaiele (les boues), țipătul de tren (le sifflet de locomotives... se tonalise en mineur) precum și:

Les délires sans nom, les baisers frénétiques
Faisant dans l'ombre tiède un cliquetis de chairs,
Le vertige infernal des valses fantastiques,
Les apparitions vagues des défunts chers;

Apropieri mai mari nu se pot însă stabili decât între puține poezii. Viziunea halucinantă din „Marș funebru" seamănă în bună parte cu aceea din „L'amante macabre", deși poeziile au un conținut deosebit. Cadrul, imaginile, sunt, cel puțin la început, aceleași:

Ningea bogat și trist ningea, era târziu
Când m'a oprit, în drum la geam clavirul;
Și-am plâns la geam și m'a cuprins delirul
Amar prin noapte vântul fluera *pustiu.*

Un larg și gol salon *vedeam prin draperii,*
Iar la clavir o brună despletită
Cânta purtând o mantie cernită,
Și trist cânta, gemând între făclii.

și:

Elle était toute nue *assise au* clavecin;
Et tandis qu'au dehors hurlaient les vents farouches
Et que Minuit sonnait comme un vague tocsin
Ses doigts cadavéreux voltigeaient sur les touches.

Une pâle veilleuse *éclairait tristement*
La chambre *où se passait cette scène tragique,*
Et parfois j'entendais un sourd gémissement
Se mêler aux accords de l'instrument magique

Voluptatea femeiei de a cânta dezgolită apare și în „Marș funebru":

Apoi veni și-o blondă în salon
Și aproape goală *prinse, adormită,*
De pe clavir o scripcă înnegrită
Și urmări pierdută marșul monoton.

Și potretul „lăutarei" e făcut în termini similari:

Inaltă, despletită, albă ca de var

Reproduce pe:

Ma spectrale adorée, atteinte par la mort
Jouait donc devant moi livide et violette,
Et ses cheveux și longs, plus noirs *que le remord*
Retombait mollement sur son vivant squelette.

In amândouă poeziile se cântă o melodie întristătoare, de moarte:

Lugubrul marș al lui Chopin
Il repeta cu nebunie...
Și 'n geam suna funebra melodie
Iar vântul fluera *ca țipătul de tren.*

la Rollinat:

E tandis que se chant de la fatalité
Jetait sa mélodie horrible *et captivante,*
Le piano geignait avec tant d'âpreté,
Qu'en l'ecoutent, Chopin *eût frémi d'épouvante.*

Căderea unui corp, în urma duetului ireal, din poezia lui Bacovia — reprezentare a oboselii și a înfrângerii definitive —

Și 'n urmă, greu, un corp am auzit căzând

amintește de simbolul corespunzător din „l'Amante macabre":

J'entendis un bruit mat suivi d'un hoquet mou...

Așadar între „Amante macabre" și „Marș funebru" este o legătură, dar una exterioară, aproape neglijabilă. Dealtminteri poezia lui Rollinat e slabă, chiar ridiculă prin tendința de a rămânea numai în limitele macabrului, exprimat cu ostentație și violență. E o poezie de modă, nu una de semnificație artistică. Dimpotrivă, în „Marș funebru" e o gesticulație solemnă ca într'un cult irațional, învăluit de acel „sens du mistère" despre care ne vorbea Cocteau.

Expresie a unei simple năluciri, poezia, desfăcută de accidental și de logică, încearcă să sugereze viețuirea în afara evidențelor prin excluderea cunoașterii imediate și prin înlăturarea obiectivului. Esența muzicală provine deci din scufundarea în subconștient pentru a scoate de acolo noțiuni obscure, nebuloase. In fond, conținutul poeziei n'are nici-un înțeles.

Pe lângă că sunt triviale, versurile lui Rollinat mai sunt și expozitive, educatoare (cu îndemnuri groaznice), își au explicația în ele înșeși. Plăcerea tanatologică e singura lor rațiune.

In „Ballade de cadavre" e afirmată compasiunea pentru corpul defunct intrat în descompunere:

Le cadavre dont la chaleur décroît,...
Se roidit en prenant le plus blême des teintes...
A six pieds dans le sol tu subiras, mon cher,
La pourriture lente et l'ennui du squelette!

In „Cuptor" a lui Bacovia senzația putrezirii figurată prin termenii căldură și mișcare agonică, capătă un aspect mai general, aproape cosmic, dând fiorul disocierii tuturor elementelor:

Sunt câțiva morți în oraș iubito
Chiar pentru asta am venit să-ți spun
Pe catafalc, de căldură *în oraș*
Incet cadavrele se descompun.

Cei vii se mișcă și ei descompuși
Cu lutul de căldură asudat,
E miros de cadavre iubito
Și azi chiar sânul tău e mai lăsat.

Toarnă pe covoare parfume tari
Adu roze pe tine să le pun,
Sunt câțiva morți în oraș iubito,
Și 'ncet cadavrele se descompun.

Ar fi nedrept să socotim că Bacovia e numai un dublet al lui Rollinat. Că a cultivat pe acesta din urmă (pe care îl și citează de altfel într'un vers) nu mai rămâne nici o îndoială. Deoarece l-a asimilat, înseamnă că în poezia lui vom găsi câteodată reminiscențe. Ele se descoperă însă cu greu, ceeace dovedește încăodată că Bacovia are însușiri și mijloace proprii.

Al. Piru

Mircea Streinul, Viața în pădure, roman

Deoarece trebue să credem polmaresul tipărit la începutul acestui volum, privitor la cariera literară a d-lui M. Streinul, constatăm cu toată surprinderea că d-sa este un scriitor fecund. Cincisprezece lucrări apărute și alte cinci pe șantier, iată într'adevăr o activitate care ar putea în alte împrejurări să definească și să consacre o existență închinată literaturii.

Din experiența diferitelor grupări literare, și ne gândim în special la „Criterion" și la „Unu" pentru a nu mai vorbi de cele mărunte, am constatat că, deși interesante din punctul de vedere al unor noi atitudini spirituale și ale unor noi sugestii de viață, grupările acestea au făcut întotdeauna un prost serviciu literaturii beletristice. Căutând să se promoveze un curent literar sau o ideologie, se sacrificau poeții; doar un talent prea puternic ar putea să se diferențieze de restul grupării care în general practică o literatură de exemplificare.

Noi deși ne socotim oarecum mai obișnuiți cu fenomenul literar mărturisim că deosebim cu destulă greutate poezia d-lui Gulian, spre exemplu, de aceea a d-lui Andrei Tudor, după cum pentru un ochi mai puțin atent Șt. Roll se identifică cu Voronca; d. Saşa Pană cu Mihail Dan și Gherasim Luca cu Sesto Pals.

Analogiile ar putea ocupa un spațiu neprevăzut. Continuând aceste considerente și cunoscând activitatea de „îndrumător" și de „șef" al poeziei bucovinene[1]) d. Mircea Streinul are tot atâtea pseudonime câți poeți a trecut în faimoasa d-sale antologie. Gruparea Iconar dacă are poate o misiune de culturalizare nu prezintă nici un interes în domeniul ideologic sau al noutății literare. Cât privește poezia, ea e aceea practicată de d. Radu Gyr, ceva mai convețională și de un modernism cu totul aparent.

Romanul recent al d-lui M. Streinul în care transpiră o propagandă naivă pentru o cauză, din fericire, definitiv pierdută, este o carte despre care nu se poate vorbi prea mult. Trebue spus din capul locului că noi o privim ca un exemplu din care se pot trage învățăminte interesante de cum nu trebue alcătuit un roman.

Copii care se urăsc frenetic veșnic cu mâna pe cuțit, dar care totuși se joacă cu trenulețe de tinichea și cu soldați de plumb, pentruca plictisiți de aceste inocente îndeletniciri să filosofeze sumbru asupra vieții și a morții:

— „Mă las umilit, mă las „înfrânt deși sunt mai puter„nic decât Iuridori. Stane, nu „știi câtă piatră am strâns în „brațele mele dela moartea „lui Liubcic! Și totuși tac și „port pe frunte osânda prie„tenilor... Oare nu-i și asta o „vitejie?

Pretenia între Luca Urâtul (9—10 ani) și lupi (d. Streinul are o veche morală cu Francisc din Assisi) care amintește clasica istorioară a leului lui Androcle și oarecum pe Genoveva de Brabant, apoi aventura fără tragedie și haz a copiilor care vor să fure luna, însfârșit fuga aceasta din real în fantastic fără nici un efect de culoare sau de semnificație, reușește să facă din romanul „Viața în pădure" un monument de ahsurditate. Absolut fără nici o posibilitate epică și lipsit de cel mai primitiv simț al dialogului, avem impresia că d. Streinul ignorează tot ce s'a scris înaintea d-sale și că acest roman e alcătuit în urma unui impuls nefericit secondat prost de un talent mediocru și de o cultură în devenire.

Atenția noastră n'a fost reținută decât de două trei pasagii pastelice: trebue să convenim însă, că pentru un op de 200 pagini e foarte puțin. Acțiunea romanului e plasată în Bucovina, pe timpul războiului mondial, aici simplu decor care nu propune nici o problemă.

Vagul pacifism, dealtfel în contradicție flagrantă cu orgolioasele și războinicele acțiuni ale junilor eroi, e de-o artificialitate supărătoare.

„Viața în pădure" e născută în zodia contradicției și a hazardului. Ai impresia unei farse sau a unui joc literar gen „Misterele Castelului de Tristenburg". Cel puțin jocul acesta a dus la rezultate de pe urma cărora s'au putut trage concluzii interesante, pe când romanul d-lui Streinul e tipul cărții care nu dovedește nimic, sau dacă dovedește ceva, preferăm să nu spunem din delicatețe pentru cea mai mare editură a regatului.

Mircea Pavelescu

1) Poezie bucovineană, în sensul de poezie practicată de poeți locuind în Bucovina, nu în sensul de curent bucovinean care deocamdată nu există.

Fundația „Regele Carol II", Buc., 1939.

Snobismul

In ultimul nr. al revistei *Le Mois*, sub semnătura d-lui Daniel Orme, găsim un articol despre *Snobism ca funcție socială*, din care extragem cele de mai jos.

Dacă s'ar recurge la Littré pentru definiția cuvântului s'ar găsi această formulă laconică: „Snobbisme: état d'un homme qui admire platement des choses vulgaires".

Totuși faptul social pe care-l desemnează nu este atât de simplu. Lucrurile pe care snobul le admiră pot fi în ele însele vulgare, dar ele nu sunt astfel pentru el, și a se atașa de ceva pe care-l crede superior nu e în sine vulgar sau plat. Opera lui Marcel Proust arată destul cum snobismul poate fi un lucru complex și legat intim de viața morală și de sensibilitatea estetică a unei ființe de geniu. Cât despre rolul lui social, despre locul pe care-l poate ocupa în viața unei întregi națiuni, acestea nu apar nicăeri mai clare ca în țara căruia îi datorește numele, în Anglia.

Istoria cuvântului, elocventă de sine, arată destul complexitatea lucrului căruia trebue să i se sublinieze partea futilă și ironică. In accepția cea mai veche, cuvântul a servit să desemneze o profesiune dintre cele mai umile, aceea a cârpaciului; mai târziu, studenții din Cambridge îl aplicară locuitorilor orașului în măsura în care se opuneau membrilor Universității, de unde sensul mai larg, care prevala la începutul erei victoriene, de *vulgar, opus la ceeace este nobil.*

Astfel, la început, *snob* nu era acela care privește spre înălțimi, ci, pur și simplu, acela care e privit de sus fiindcă e jos. Termenul a părut drept creat de vanitoși, de snobi autentici pentru a-și bate joc de aceia care, fără a fi, îi considerau ca inferiorii lor. Aceștia au încercat la rândul lor să se servească de el, cum arată un *slogan* politic din 1831 citat de *New Oxford Dictionary:*

The nobs have lost their dirty seats,
The honest snobs have got'em[1])

și nu se datorește decât lui Thackeray, autorul cărții *Târgul vanităților*, fixarea cuvântului în sensul lui actual. Student la Cambridge el colaborase la un magazin universitar intitulat *Snobul*, în vechea accepție locală a cuvântului, dar asta nu-l împiedică să publice în *Punch*, zece ani mai târziu, în 1846 și 1847, o serie de articole care trebuiau să facă oarecare sgomot și care, adunate în volum anul următor, au format faimoasa *The Book of Snobs*, tradusă în mai multe limbi. Renumele cărții răspândi cuvântul.

Cartea Snobilor aparține acelui gen de „fiziologii" sau „anatomii" care au cunoscut oarecare vogă în Franța sub Ludovic Filip. In ea se găsește, întreruptă prin lungi digresiuni foiletonistice, o excelentă galerie de portrete reprezentând snobii de tot soiul: regali, aristocratici, militari, clericali, orășeni sau țărani, casnici sau voiajori, frecventând cluburile, plăcându-le „să primească" sau preferând „să dineze în oraș". Se găsește deasemenea o definiție, model evident al aceleia a lui Littré. „*Un snob este acela care admiră în mod inferior lucruri inferioare*".

Un redactor dela *Imperial Review* avea desigur dreptate să scrie în 1868, cinci ani după moartea lui Thackeray, că acesta ura un „golan" *(cad)* mai mult decât putea urî un snob. Nu e natural să preferi snobul însetat de oarecare noblețe, unui *cad* care nu aspiră deloc să iasă din condiția sa?

1) „Nobilii (*nobs* e o pronunțare argotică) și-au pierdut murdarele lor locuri (în Parlament), cinstiții *snobs* (oameni din popor) le-au obținut".

Cluceru Dinu, O cruce albă, roman

Nota specifică care se remarcă la lectura acestei cărți est idealismul autorului, adică înclinația pentru eroi excepțional dotați.

Intreg romanul este un imn închinat dragostei ideale a căpitanului Alexandru Pâcleș, bărbat ideal, și a Mariei Semenoff, femeie ideală. Desigur că împrejurările vieții sunt vitrege idealismului și prin urmare epilogul este dramatic, Pâcleș e omorît de bolșevici, iar Maria după ce trăiește câtva timp din amintirile acestei iubiri unice, se sinucide cu cianură de potasiu pe mormântul nefericitului logodnic.

Atmosfera, sentimentalismul, preferințele, stilul chiar, vădesc în persoană d-lui Cluceru Dinu un scriitor din familia spirituală a lui Vasile Pop și Octav Dessila. Alexandru Pâcleș prin calitățile lui sufletești este descendentul lui Dan, iar Maria a Sașei Comănești eanu, deci ideea d-lui Cluceru Dinu de a prezenta eroi ideali este veche.

Căpitanul Pâcleș, pe lângă inteligență, distincție, delicatețe, cultură, modestie are și deosebitul talent de a *„reda"* magistral minunatele peisagii ale naturii dela Coteana precum și muzica lui Chopin sau Tchaicowski. E semnificativă părerea autorului că arta redă, nu crează, căci și scriitorul nostru n'are pretenția de a crea, ci numai a reda o „dragoste curată".

Desfășurarea episoadelor ca și gesturile și discuțiile sunt stereotipe. Toate persoanele, care iau parte la acțiunea banală dealtfel, nu fac altceva decât să se elogieze reciproc și să cadă în extaz față de calitățile celorlalte.

Astfel eroii ideali sunt recrutați din elementul autohton, iar impulsul dramei, a desnodământului fatal vine dela elementul intrus al bolșevicilor sovietului diviziei condusă de generalul Semenoff, tatăl Mariei, înainte de izbucnirea revoluției.

Mijloacele de expresie denotă o sărăcie de vocabular, care duce la repetarea infinită a termenelor: „a reda" și „idealism" sau „dragoste ideală".

N'am putea trasa precis limita între ce a creat și n'a redat d. Cluceru Dinu; ne punem însă legitima întrebare, cum ar fi un roman în care autorul literaturii idealiste ar încerca să creeze numai, nu să redea?

Viorel Alecu

„Socec", Buc., 1939.

Repertoriul nostru literar

Deschidem o rubrică documentară de mult plănuită și asupra importanței căreia atragem atenția tuturor publiciștilor. Sunt atâția scriitori contimporani tineri și bătrâni asupra cărora chiar istoricul nu are nicio știre biografică. Dacă se întâmplă ca publicistul să renunțe cu vremea de a mai scrie, numele lui se pierde fără urmă. Și totuși e util să cunoaștem măcar din interes artistic, câteva date despre toți cei care au scris literatură, fie și numai întâmplător. Putem astfel să urmărim progresul literelor. Un autor de versuri în tinerețe, e un om care a citit cărți și reviste. E de altfel de toată curiozitatea să aflăm câți au dorința de a face literatură și ce-au devenit. Se poate întâmpla ca tânărul poet necunoscut de azi să joace un rol important mâine într'un câmp deosebit. Repertoriul nostru va fi o ușurință pentru cercetătorul de mai târziu. Apelăm dar la toți publiciștii de literatură, *fie ei scriitori consacrați ori numai autori ai unei singure poezii publicate într'o obscură revistă provincială*, să ne trimită câteo fișă care se va publica aci, ținând date biografice (locul nașterii, profesiunea), revistele la care au debutat și la care scriau, operele tipărite, evident destăinuind numai cât dorește fiecare a destăinui și proporționând totul cu importanța operei.

Exemplu:

Camilar I. Eusebius, *născut la 7 Oct. 1910 în com. Udești-Suceava. A publicat versuri în reviste de tineri în București. In 1931 era corespondent al revistei* Licăriri *din București la Suceava (Bucovina). A colaborat apoi la* Viața Românească *(prezentat de G. Călinescu),* Manifest, Insemnări ieșene, Jurnalul literar, Adevărul literar, România literară. *Locuește în Iași, fiind redactor la gazeta* Iașul. *Căsătorit cu poeta Magda Isanos.*

Lucrări: „Chemarea Cumpenelor", versuri, Buc. 1938; „Cordun" (proză) *în curs de apariție; în manuscris:* „Avizuha" — nuvele.

Totdeodată facem apel la toți directorii de reviste literare, existente ori decedate, mari ori obscure, cu apariție efemeră ori îndelungă să ne trimită o fișă. Deși Academia Română va întocmi, ca de obiceiu, o listă de periodice, aci e vorba de altceva și anume de a urmări de pe acum deplasarea și promovarea tinerilor în literatură prin revistele mici, de a le semnala programul și mentalitatea. Cu greu cineva s'ar mai descurca într'un repertoriu sec întocmit de bibliografi. Dintr'un morman de astfel de reviste, luăm la întâmplare una:

Șiș, *revistă de artă independentă, secolul douăzeci, 1 Septembrie.* [*Anul?*] *Colaborează Dumitru Cosma cu poezii, Victor = Valeriu Martinescu și Valeriu Dellombra (poate unul și același). Foarte sarcastică:*

„Opere complecte, *revăzute și adăogite de Mihail Sadoveanu = purgativ național".*

La fel ironizați d-nii N. Iorga, Cezar Petrescu, G. Călinescu și G. Topîrceanu. Opinii foarte defavorabile despre critici:

„*Cine sunt aceștia? Ce vor acești călăi improvizați cu mușchi și pulpe de mucava? Ce vor acești parlagii cu scârțâitoare sub limbă și apă de ploaie prin vine? Ce vor acești asasini veseli cu dinți de lapte? acești jegoși la inimă și cu duhul plin de râie canină și de vărsat? Vor pendula istoriei unui creer? himenul muzelor noastre?* [.....] *Mâinile sus. Cine sunteți voi? voi, bă neisprăviților? voi epilepticilor? voi coșcoviților? voi sunteți domnii critici? voi bă? Huooo, nu vă e rușine...* [....] *Oare voi, bă domnilor Critici, meritați să cumpăniți și să catalogați defectele superioare și calitățile mediocre ale copilului meu metafizic? ale sudorilor mele lăuntrice? etc.*"

Semnează Victor = Valeriu Martinescu. Titlul Quelle heure est-il? („*Programul nostru? E însuși prezența noastră...*")

Cu o ilustrare a folosului fișierului dăm un exemplu. D. Mihail Chirnoagă, colaboratorul nostru, care începe acum a fi cunoscut, a scris foarte de tânăr. In nr. 8—10 din *Licăriri* (Febr. 1931) i se scrie la Poșta Redacției (tot acolo și d-lor V. Carianopol și Teodor Scarlat), cerându-i-se a fi corespondent la Iași. Colabora și la *Tudor Pamfile* (II, 1,2), tot atunci. Mai târziu, în Martie 1934, împreună cu Niculae Cantonieru și Aurel Marin, d. M. Chirnoagă scotea o revistă *Frize*, la Brașov. Făcea și editură. Primul volum pare a fi *Intâmplări omenești* de Niculae Cantonieru. Editura apoi s'a mutat la Iași (M. Chirnoagă și G. Vaida) unde funcționa până mai deunăzi. De curând d. Chirnoagă colabora la o tânără revistă din Bazargic. Acești tineri intelectuali au prin urmare o sbatere lungă, până la pătrundere, ce e bine să fie urmărită.

Fișele scrise citeț, pe o singură pagină, cu informație exactă și citate bine referite, de preferință și cu o colecție de revistă, fiind vorba de publicații, se vor trimite ca și corespondența, la adresa arătată în p. 4. Nu facem niciun fel de politică literară și primim fișa oricărui publicist, indiferent de opiniile lui în genere și despre noi.

J. L.

OCULTISM

— Despre magie —

E imposibil de stabilit regiunea din lume unde s'a organizat magia primitivă. Peste tot se găsesc etapele aceleiaşi evoluţii: observarea naturii de către cei mai inteligenţi, apariţia de vrăjitori, temuţi din cauza secretelor ce se presupune că deţin. Oriunde, în tribul cel mai înapoiat de Negri sau de Indieni, găsim întotdeauna un vrăjitor cu puteri chiar mai mari decât însuşi conducătorul militar.

Uneori prestigiul puterii magice poate da loc la scene comice ca aceasta: Un rege negru e urmărit de supuşii săi revoltaţi. Când e aproape să fie prins îşi aduce aminte că e şi vrăjitor. Se întoarce brusc şi se declară „tabu" (se ştie că nimeni nu poate să atingă sau să fie atins de un tabu, fără să fie expus la mari primejdii). Atunci urmăritorii se opresc. Ei nu pot să atingă pe rege, şi rolurile se schimbă. Regele fuge acum după urmăritori, care se ascund îngroziţi.

Horoscop săptămânal

1—8 Iulie st. n.

| La data stilului vechiu se vor adăuga 13 zile |

1 Iulie Caracter visător, fără prea mari ambiţii. Existenţă asigurată.
2 „ Mare activitate. Izbândă meritată.
3 „ Gusturi de aventură. Călătorii.
4 „ Impulsiuni spre cruzime.
5 „ Temperament muncitor. Izbândă în carieră ştiinţifică.
6 „ Idem.
7 „ Fire superioară, distanţă. Izbândă prin izolare.
8 „ Izbândă asupra duşmanilor. Caracter demn.

Nostradamus

Din opera lui:

Laurence Sterne

Urmare din pag. 1

viselor şi închipuirilor melancolice, tremur la ideea că asta ar fi punctul de plecare a o mie de metehne ale trupului şi ale sufletului, pe care nu le putea lecui nicio artă de doctor sau de filozof.

Istoria de mai sus o datorez unchiului meu Domnul Tobias Shandy, căruia tatăl meu, care era un gânditor adânc şi făcea bucuros consideraţii asupra micilor lucruri aparente, i se plângea adesea cu amărăciune asupra vătămării ce ni se adusese. Dar mai cu seamă odată se necăji mai rău, pe cât îşi amintea unchiul Toby, observând ininteligibila oblicitate (aşa zicea el) în care aşezam titirezul. Explicându-şi cauzele pentru care făceam astfel, bătrânul clătină din cap şi spuse mai mult cu amărăciune decât mustrător: că inima lui presimţise de mult şi ghicise din asta şi din alte o mie de observaţiuni pe care le făcuse asupră-mi că niciodată n'aveam să gândesc şi să mă port ca alţi copii de oameni. — Dar vai! urmă el clătinând din nou capul şi ştergându-şi lacrimile ce i se scurgeau pe obraji, nenorocirea lui Tristan al meu a început cu nouă luni înainte de a veni pe lume!

Mama care şedea alături ridică ochii spre el, dar pricepea tot atât de puţin ce voia să spună tata ca şi dosul ei. Numai unchiul meu Tobias Shandy, care auzise povestea de atâtea ori, îl înţelegea.

Ştiu că sunt pe lume cititori, precum şi atâţi alţi oameni de treabă ce nu citesc de loc, care nu sunt mulţumiţi până nu intră dela Alfa la Omega în toate tainele oamenilor.

Din pură condescendenţă pentru mania acestora precum şi dintr'o înăscută incapacitate de a înşela aşteptările cuiva, am intrat până acum în atâtea amănunţimi. Cum viaţa şi opiniile mele vor face probabil ceva sgomot în lume şi, dacă nu greşesc, vor interesa toate straturile, profesiile şi soiurile de cetăţeni, şi vor fi citite nu mai puţin decât *The Pilgrim's Progress* [1]), aşa încât în cele din urmă să ajungă acolo unde se temea Montaigne pentru ale sale *Essais*, adică în fereastra salonului, socotesc necesar să cer pe rând sfatul fiecăruia. Deci mă rog de iertare dacă mai urmez puţin ca până acum. Imi pare bine că am început istoria vieţii mele aşa cum s'a întâmplat şi că voiu continua acum tratând toate *ab ovo*, precum zice Horaţiu.

1) *Rătăcirea Pelerinului* de John Bunyan.

Aventurile Profesorului Cimbrus

Va urma

BIOGRAFIA

PERCY BYSSHE SHELLEY

S'a născut în 1792, fiind fiul unui bogat proprietar din Sussex, Mr. Timothy Shelley, şi nepotul baronului Sir Bysshe Shelley. Plăpând la trup, cu faţă şi mişcări deloc virile, a dat dovadă încă de mic, de o voinţă nestrămutată.

După studii la Eton, la vârsta de 18 ani îşi începe studiile la Universitatea din Oxford. Continuă studiile filosofice, cercetând pe Locke şi Hume şi, datorită atât revoltei lui înăscute cât şi influenţei noului prieten, studentul Hogg, e pe punctul de a-şi tipări lucrarea plină de idei subversive *Sfânta Irvine sau Rose-Croiy*, dar e împiedicat de tatăl său care, speriat, îl ameninţă că nu-i va achita costul editării.

După vacanţă se reîntoarce la Universitate, dar este curând eliminat din cauza broşurii *Necesitatea ateismului*. Eliminat, pleacă la Londra unde trăeşte în mizerie, neavând altă îndeletnicire decât visurile şi versurile pesimiste. Dar peste câtva timp, se împacă cu familia lui care-i acordă, necondiţionat, o pensie anuală de 200 de lire. Pus oarecum la adăpost de grijile pecuniare, se duce să-şi treacă timpul în Walles. Insă curând pierde pensia: rugat de Harrieta Wetsrook, şcolăriţă de 16 ani, cu care se împrietenise cu un an în urmă, el se duce la Londra şi, după dorinţa fetei, fug împreună spre Edimburg unde, după 3 ani se căsătoreşte cu ea.

In Edimburg, cei doi soţi primesc vizita lui Hogg şi toţi trei pleacă spre York. Aici, începe o corespondenţă cu filosoful Godwin, autorul cărţii liberale *Politicol Justice* pentru care avea o nemărginită admiraţie. Entuziasmat de răspunsurile maestrului, Shelley face planuri de viitor, de trai comun cu Godwin şi familia lui. Mai înainte însă, se hotărăşte să se ducă în Irlanda spre a lupta în favoarea îmbunătăţirii soartei Irlandezilor şi emancipării catolicilor. Dar încercarea lui altruistă eşuiază. Stigmatizat şi prigonit chiar de cei pe care voia să-i ajute, Shelley se vede silit să răspundă chemării lui Godwin, părăsind Irlanda, reîntorcându-se în Anglia, stabilindu-se la Londra în 1812, alături de maestrul său, iar peste puţin timp, în Ţara Galilor.

Aici îşi începe el lungul poem *Queen Mab* (Regina Mab) în care regina îşi destăinue trecutul şi prezentul cu toate formele lui de guvernământ, religie şi tiranie.

Părăsit de Harrieta, vechea lui prietenă de idei, poetul are fericirea de a găsi o altă femee, Cornelia Turner, cu care îşi petrece timpul în discuţii literare şi recitări din Petrarca.

După câtva timp este rechemat de Godwin şi face cunoştinţa fiicei acestuia, Mary, de care se îndrăgosteşte. Rezultatul: într'o noapte, cei doi fug din casa filosofului şi se îmbarcă pentru Calais (1814), însoţiţi de Clara, sora Mary-ei. Din Franţa trec în Elveţia, ajungând până la Lacul celor Patru Cantoane, unde se stabilesc pentru două zile; simţindu-se singuri, se reîntorc în Anglia. In Londra, plini de datorii, cei trei reîncep o viaţă de mizerie, renegaţi de Godwin şi urmăriţi de portărei. Dar situaţia se schimbă în Ianuarie 1815 când, în urma morţii unchiului său, baronul Percy, devine moştenitorul unei rente anuale de 1000 de lire. Peste un an, Shelley şi Mary, la îndemnul Clarei, se stabilesc la Geneva. Aici închiriază o luntre şi petrec zile întregi pe lac, citind şi dormind. Dar liniştea le e turburată de un eveniment cardinal. George Gordon Lord Byron, care între timp devenise prietenul Clarei, le face o vizită. Cele două genii se admiră reciproc. Dar această prietenie este întreruptă temporal, din cauza ruperii relaţiilor dintre Clara şi Byron. Shelley pleacă în Anglia. Aici, într'un timp relativ scurt, primeşte două grele lovituri: sinuciderea Fanny-ei, sora Mary-ei, care-l iubea în taină, şi sinuciderea Harrietei, fosta lui soţie. Deşi covârşit de aceste triste întâmplări, slăbit, deprimat şi nervos, Percy se vede silit ca, peste numai 15 zile, să se căsătorească religios cu Mary, dela care avea şi un copil, pe William. După aceasta, se reîntoarce la visurile şi planurile lui de poezie. Incepe chiar un lung poem în care vrea să realizeze revoluţia ideală (deloc sângeroasă ca cea dela 1789), prin mijlocirea a doi îndrăgostiţi: *Laon* şi *Cythna* (cari îi înfăţişau pe el şi pe Mary).

In curând se duce cu Clara în Lombardia şi lucrează la o dramă lirică *Prometheu liberat*, inspirată din cartea lui Iov, având ca temă: lupta Spiritului împotriva Materiei, lupta Omului Liber împotriva Lumii.

Din Roma pleacă la Florenţa unde, prin intermediul unui preot, face cunoştinţa unei frumoase fiice de conte, Emilia, închisă în mânăstire. Shelley este cuprins de o puternică dragoste platonică pentru ea. Lumi imaginare încep să se clădească în jurul ei. In cinstea ei începe poetul un poem ca o *Vita Nuova* a lui Dante.

Din Florenţa pleacă la Pisa unde se întâlnesc iarăşi cu Byron. Spre a distrage atenţia soţiei sale dela petrecerile sgomotoase, Shelley îndeseşte vizitele la modesta familie Williams. Desamăgit oarecum şi de Mary care nu corespundea visurilor lui, întru totul, Percy începe să iubească, platonic, pe Jane Williams, care îi mai poate alina durerile prin farmecul şi bunătatea ei. Tot acum, închiriază o barcă împreună cu Williams şi încep să facă numeroase plimbări pe apele golfului. Dar una din aceste plimbări i-a fost fatale. Intr'o Luni, pe când se întorcea dela Livorno, marea e cuprinsă de furtună şi barca răsturnată, iar Shelley şi prietenul său, Williams, sunt acoperiţi de valuri. Cadavrul poetului fu găsit peste câteva zile, având într'un buzunar un volum de Sofocle, iar în altul, un volum de Keat. Astfel se stinse în 1822, în vârstă de numai 30 de ani, genialul poet englez.

G. Niculescu-Veghe

Cronica mizantropului

Conversaţia

Cel mai mare duşman al cărţii este „conversaţia". Plăcerea de a conversa este maximă la femeia română care socoteşte această manifestaţie ca un semn de civilitate extremă. Conversaţia nu este cum s'ar crede un prilej de a răsuci câteva idei generale, agreabil, ori de a-ţi pune spiritul în valoare. Nu. E un mod de a spune mereu vorbe în vreme ce ascultătorul aprobă ca o raţă din cap. Am ascultat şapte ore în tren conversaţia unei cocoane care prinsese un colonel. Dăm, bine înţeles, un scurt fragment:

— Vai ce căldură, eu mai iau o îngheţată; aţi observat, domnule colonel, că am mai luat una, e aşa de bună, e delicioasă, luaţi şi d-voastră, nu ştiţi cum răcoreşte; trebue să vă spun că am o sete grozavă; oare de ce-oi fi având eu aşa sete? ştiţi cât am băut azi? dar îngheţate? e drept că sunt delicioase, sunt de fragi, domnule colonel, ah, fragile, mă înebunesc după ele, dar să fie mari, roşii şi culese atunci din grădină, noi avem la fermă, ştiţi că avem fermă, domnule colonel, cum? nu ştiaţi? sigur, avem fermă; chiar anul ăsta nici nu mai mergem la Băile Herculane, zice soţul meu că dacă avem fermă; dar să vedeţi cum ne amuzăm de bine, priviţi ce sgârieturi am pe mâini, uite şi pe picioare; ştiţi din ce? am căzut cu bicicleta; am învăţat foarte bine să umblu cu bicicleta şi facem plimbări; cineva mi-a zis: cum dumneata, coloneasă, umbli cu bicicleta? Fac rău cuiva, domnule colonel, dacă umblu cu bicicleta? Nu e aşa că nu? Ne amuzăm admirabil. Mă tem că am uitat puţin să merg, dar mai fac exerciţiu, eu aşa cred că am să-mi revin; Lola, verişoară-mea, merge admirabil; ah, delicioasă fată e Lola, e frumoasă ca o vedetă, dar egoistă, egoistă; nu are un pic de afecţiune pentru nimenea, doar s'o admire lumea; însă e adevărat că e o frumuseţe; Tuţi, bărbatu-său nu-şi mai ia ochii dela ea, săracul şi-i face toate gusturile; i-a luat un Buick strănic; au şi bani; ştiţi el e inginer la armament, câştigă bine; tocmai voiam să vă întreb, domnule colonel, fiindcă veni vorba de armament, ce ziceţi, se face ori nu se face războiu? nu se face? o ce bine ar fi; îmi daţi curaj, eu eram foarte îngrijată; a înebunit lumea, nu mai e umanitate, nu mai e milă, se bate fratele cu frate; dar tot parcă mi-e teamă că Germanii... apropos de Germani, aţi fost cred la Luna Bucureştilor unde au venit toate naţiunile, vai splendid a fost, şi o lume, o lume, şi artifiţii, trebue să fi cheltuit sume enorme, se vede că au bani, unii se plâng de sărăcie şi mulţi văd că cheltuesc; vai, eu să fiu bogată, ştiţi ce-aş face domnule colonel? Nu zic am ce-mi trebue, slavă Domnului, dar ştiţi să fiu bogată, bogată, să-mi permit orice, mi-aş cumpăra un yacht şi aş colinda toate mările şi oceanele; nu vă place să călătoriţi? ah, eu mă înebunesc; când am fost fată am stat tot în Elveţia, la Montreux şi de acolo făceam excursii, era delicios; aveam la pension o profesoară foarte a dracului care nu ne lăsa să ne plimbăm. Una din nci o întrebam: Madame, où va-t-on aujourd'hui? Ea zicea: tais-toi, aujourd'hui il n'y aura pas de promenade. Ştiţi, atunci vorbeam bine franţuzeşte, acum am mai uitat; o, ştiam şi englezeşte şi nemţeşte şi italieneşte; italiana e delicioasă; parlate italiano domnule colonel? Păcat. La engleză totul e pronunţia, s'o iei din vreme; gramatica e uşoară, uşoară, dacă aţi vrea domnule colonel aţi învăţa într'o săptămână; apropos de săptămână; într'o săptămână vine bărbatu-meu din inspecţie şi nu i-am făcut dulceaţă de coacăze, care-i place lui şi mi-e frică să nu se treacă; merită, săracul, să-i fac un gust: e aşa de nobil, dumneavoastră ştiţi, de când sunt căsătorită cu el, nu mi-a zis odată nici pis; vedeţi, numai el a fost în familie aşa, frate-său e rău şi posac, nu te poţi apropia de el; nu se potrivesc de loc la caractere; sunt mistere ale naturii, domnule colonel; vai, am trecut de Sihlea, când mă gândesc că peste puţin sunt şi eu acasă; tot mai bine la casa omului, etc. etc. etc.

In timp ce doamna conversa, eu mă gândeam la otrăvurile subtile din vremea Renaşterii pe care prinţii le trimiteau în scrisori. Să am un astfel de praf să-l suflu uşor în nasul doamnei până amuţeşte!

Aristarc

Indiscreţii şi Anecdote

Epitaf d-lui Dessila

Intins sub cruce, nins de lună
Dessila doarme 'ntre răchiţi.
A decedat de moarte bună
Deşi a scris aşa cum ştiţi.

Mircea Pavelescu

*

Când era în clasa IV de liceu d. Ionel Teodoreanu, după propria mărturisire, nu învăţa la l. română, fiindcă profesorul îi pusese nota 4 la prima compoziţie. Mai târziu când dădea autografe la „Cartea Românească" acelaşi profesor veni şi se lăudă cu scriitorul, spunând: uite ce a ajuns elevul meu. D. Ionel Teodoreanu i-a dat următorul autograf: „Primului meu profesor care a apreciat compoziţia mea literară cu nota 4": Intrebarea este: când avusese profesorul dreptate? La şcoală sau la „Cartea Românească"?

*

Racine se îndrăgostise de actriţă celebră, M-lle du Parc, interpretatoare a rolului *Andromachii*. Insă actriţa muri.

O vrăjitoare, cel puţin socotită ca atare, şi care dăduse actriţei unele consilii de ordin medical, fiind în conflict cu justiţia îndrăzni a învinovăţi pe Racine că ar fi otrăvit pe M-lle Du Parc spre a-i fura bijuteriile şi banii. Lucrul făcu scandal şi celebrul dramaturg fu pe punctul de a fi arestat.

*

Intemeierea revistei *Mercure de France* e un exemplu de forţă ce se cuprinde în prietenie, abnegaţie şi răbdare. Revista a fost editată de un grup de 10 scriitori administraţi de Alfred Vallette. Tiparul avea să coste 125 de franci pe lună şi administratorul făcu 25 de cotizaţii a 5 franci. Jules Renard care era ceva mai înstărit subscrise 6 unităţi. Se iviră apoi primii 50 de abonaţi. Mai fură acceptaţi alţi scriitori, toţi plătind, încât cota de contribuţie a fiecăruia scăzu. Atunci se constituiră în societate legală. Pe urmă dispărură nu numai contribuţiile dar începură a fi beneficii, se creă o editură şi *Mercure de France* ajunse una din cele mai mari revise mondiale. La noi n'ar fi chip să strângi trei scriitori laolaltă. Mai uşor ai ţine 100 de pureci într'un sac. N'ar contribui nimeni cu un ban. Toţi ar cere onorarii, deşi îşi dau seamă că lucrul nu e posibil. Toţi cer revista gratis. Tinerii nu citesc decât numerele în care sunt publicaţi ei şi sunt foarte mulţi şi de aceia care se întreabă îngrijoraţi „dacă se plăteşte bine". La noi *Convorbirile literare* şi *Viaţa Românească* au apărut în acelaşi chip, adică prin cotizaţii.

*

Sainte-Beuve considera sinuciderea ca un sfârşit legitim, aproape firesc, al vieţii, ca o ieşire voluntară şi rapidă din existenţă după chipul anticilor, în loc de a asista la moartea pe rând a tuturor simţirilor, a fiecărui dintre organe. Regreta numai că-i lipsea curajul de a se ucide.

*

Actorul Baron era de faţă (lucrurile se petreceau prin 1882) când un bătrân autor, aproape centenar, care prin *urmare* apucase Marea Revoluţie, debita în foaierul dela Variété idei reacţionare. Baron se apropie de el şi-i zise:

— Ascultă, tu, te-am uitat în 1793, dar la revoluţia viitoare, să ştii că nu mai scapi.

*

Théophile Gautier spunea amărît prietenilor, în cercul principesei Mathilda:

— In fond e un mare mister în jurul meu... Sunt iubit, simpatic. In genere plac. N'am duşmani. Am un talent care e recunoscut... Ei bine, vreţi să-mi spuneţi cum se face că tot ce alţii obţin pentru mine e imposibil? Mi se spune că nu cer... Nu e asta.. E ceva la mijloc de care nu-mi dau seama... Evident, vă vorbesc despre asta într'un chip cu totul teoretic. Iată un exemplu: Sacy, ce-a făcut ca să intre în Senat?... Şi Merimée?... Am tot atât talent ca şi el, nu-i aşa?... Academia, aţi văzut, e acelaşi lucru. S'a gândit cineva să-mi dea un loc? In muzee, aceeaşi poveste. Am scris totuşi despre artă... Dece? Ştiţi oare dece?

*

Alphonse Allais scria lui Guitry:

— Plouă în fiece zi. Pluviometrul şi-a pierdut capul.

*

Hugo zicea:

— Merg între cele două armate în luptă, ofer pieptul meu gloanţelor. Voiu fi ucis, dar asediul se va sfârşi...

— Pentru dumneata — completă Scholl...

*

Oscar Wilde, după spusele lui Jules Renard, rămânea Englez în orice împrejurare. Cerea o ţigară dar şi-o alegea singur. In loc să facă ocolul unei mese, o dădea la o parte.

*

Angelotte, cardinalul roman, om vesel, zise într'o zi cu privire la un cardinal grec venit la Curiè, care, după obiceiul poporului său, purta barbă lungă, spre mirarea oamenilor:

— Bine face; printre atâtea capre se cade să rămână şi un ţap.

*

René Boudier de La Jousselinière, poet obscur (1634—1733), şi-a compus pe patul de moarte, la nouăzeci de ani, următorul epitaf:

Eram poet, istoric
Acum nu sunt nimic.

PQŞTA REDACTIEI

F. Creţeanu profesor, T. Măgurele: Una din poezii se publică. *Laurenţiu Grozea, magistrat:* Se va publica dar va trebui să ne permiteţi unele scurtări din motive tehnice. *D. Baciu, Director Şcoală primară Unţeni:* Acum da. Vă publicăm cu plăcere o poezie. *Pelo Conta Crainica, Iaşi:* Deocamdată e numai o încercare onorabilă. Să mai vedem. *Crăciun Pătru, Iluşi:* Autorul în chestiune nu merită atâta exaltare deşi, dacă ar fi tânăr, ar promite prin sobrietatea şi cadenţa frazei. Sunteţi din Huşi şi scrisoarea vine din Bucureşti. Cum se explică aceasta? Ne e teamă de trădare, onorabile, să nu fie ceva dela editură. Scrieţi-ne din Huşi. *Guglielmo Cabiaglia, Buc.:* Prea o luaţi în tragic. Nu ne îndoim că cine are o mare ardoare va izbuti să găsească drumul adevărat. Credeţi în neonestitatea noastră sau în lipsa de perspicacitate? Trimiteţi şi proză până la limpezire. *K. Delamovila, Buc.:* Deocamdată incertă. *Jim Rădescu, Buc.:* O parte din poezie are ceva. Să vedem. Dar, Doamne, în toată literatura noastră n'ai găsit un scriitor bătrân sau tânăr despre care să scrii ceva, ca să se vadă că d-ta care vrei să devii poet ai cunoştinţe despre literatură şi idei estetice? *G. D. Loghin, Iaşi:* Mai e vorbă? Dumneata colaborator permanent scrii ce vrei în marginile programului nostru pe care-l ştii că este promovarea creaţiei româneşti în afara oricăror tendenţe. *Bogdan Istru, Chişinău:* Vă răspundem aici, domnule colaborator, fiind mai uşor. Despre Apollinaire mai scriu şi alţii. Mai daţi-o şi prin alte literaturi. Voim informaţii despre literatura germană. Există o literatură germană, doar nu o s'o boicotăm! Articolul se va publica. *Gero, Iaşi:* Nu-i chiar atâta virtuozitate. Să mai citim şi altele. *C. Moraru, Tg. Mureş:* Răspunsul nu s'a mai făcut, articolul publicându-se. Vi se va răspunde cu un nou prilej. *M. Groza, Buzău:* Răspunsul s'a întârziat din cauza ocupaţiilor. Il veţi primi însă. La ceilalţi, răspuns direct.

Toată corespondenţa redacţională, cărţile şi revistele se vor trimite d-lui G. Călinescu, strada Aviator Th. Iliescu No. 47, Bucureşti III.

Secretar de redacţie / G. Ivaşcu — Imprimeriile ziarului „Iaşul" — Strada Uzinei No. 53 — Telefon 1359 — Iaşi